

Alina BETLEJ
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Lublin
alinabetlej@kul.pl

WYZWANIA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU W SPOŁECZEŃSTWIE SIECI

Streszczenie. Koncepcja zrównoważonego rozwoju jest współcześnie jedną z kluczowych wizji przyszłości rozwoju cywilizacji opierającego się na pewnych uniwersalnych wartościach społecznych. Troska o dobro wspólne, jakim jest zdrowe środowisko, staje się motywem przewodnim wielu debat toczonych nad oceną konsekwencji niepohamowanego rozwoju gospodarczego. Szczególnie istotną kwestią jest próba odpowiedzi na pytanie o rolę technologii informacyjno-komunikacyjnych w procesie społecznego konstruowania pewnych narracji zrównoważonego rozwoju. Społeczeństwo sieci jest definiowane jako przykład nowej formacji społeczno-gospodarczej, bazującej na połączeniu dwóch najistotniejszych cywilizacyjnych filarów: technologii i wartości. Koncepcja zrównoważonego rozwoju powstawała równoległe do sieciowej wizji rozwoju społecznego, dlatego też niezwykle ciekawą kwestią jest ocena jej wyzwań w społeczeństwie sieci.

Słowa kluczowe: rozwój zrównoważony, społeczeństwo sieci, technologia, wartości, ryzyko, dobro wspólne, sieci społeczne

CHALLENGES OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN NETWORK SOCIETY

Abstract. The concept of sustainable development is contemporary one of the crucial future visions of civilizational development' based on some universal social values. The concern about the common good like a healthy environment becomes a leitmotiv of many debates which take place nowadays on developments' implications of unimpeded rise of economy. The attempt to answer the question about the role of information and communication technologies in the process of social construction of some sustainable development's narrations is of particular importance. Network society is defined in a new social-economic formation's categories which is based on a connection of two the most crucial keystones: technology and values. The concept of sustainable development have arisen parallel to the network vision of the social development, that is why a very interesting issue is the assessment of its challenges in network society.

Keywords: sustainable development, network society, technology, values, risk, common good, social networks

1. Wprowadzenie

W ostatnich latach widoczna jest zmiana sposobu myślenia o rozwoju społeczno-gospodarczym, związana z powrotem do idei dobra wspólnego, którego szczególnym wyrazem jest troska o środowisko naturalne i wartości humanistyczne. Konsekwencje negatywnych trendów rozwojowych, związanych z eksploatacją przyrody i maksymalizacją światowej konsumpcji oraz powstanie nowych obszarów wykluczenia społecznego, nie pozostały bez wpływu na zmianę sposobu definiowania cywilizacyjnych wyzwań w wymiarze globalnym. Problemy ekologiczne obecne są w refleksji przedstawicieli różnych dyscyplin naukowych¹. W pierwszych debatach nad zrównoważonym rozwojem toczonych w latach 60. i 70. XX wieku przedmiotem namysłu były formy i zasięg degradacji środowiska naturalnego i ich wpływ na jakościowe zmiany struktury społecznej. Światowy ekologizm, łączący kwestie ochrony środowiska i rozwoju społecznego, rozwinął się w latach 80. XX w. W latach 90. w dyskursie zaczęto podejmować kwestie globalnych problemów związanych z niepokonanym rozwojem gospodarczym (efekt cieplarniany, dziura ozonowa). Stanowcze reakcje społeczne nie pozostały bez wpływu na zmianę polityki środowiskowej i gospodarczej w tym okresie.

Próba instytucjonalizacji zasad zrównoważonego rozwoju została podjęta w trakcie Szczytu Ziemi w 1992 r. w Rio de Janeiro. Koncepcja ta miała duży wpływ na zmianę sposobu definiowania rozwoju społeczno-gospodarczego, myślenia strategicznego o przyszłości, kreowania i popularyzacji uniwersalnych wartości związanych z ideą dobra wspólnego, kampanie społeczne, strategie marketingowe dużych korporacji w XXI wieku. Wspomniane zmiany miały charakter jakościowy. Orientacja ekologiczna zyskuje współcześnie status aksjologiczny.

Zmiana paradygmatu rozwoju dokonywała się równolegle do powstawania nowych koncepcji społecznych związanych z oceną nowych technologii i trendów rozwojowych. Rozwój techniki i technologii definiowano w naukach społecznych w kategoriach kluczowego czynnika oddziałującego na jakościowe zmiany dokonujące się w istotnych dziedzinach życia. Procesowi *technicyzacji świata społecznego* towarzyszyła teoretyczna debata nad jego społecznymi kosztami. *Techniczny progresywizm* i wizja *technicznej samozagłady* znanego porządku społecznego wpisywały się w nurt badań i analiz poświęconych koncepcji zrównoważonego rozwoju.

¹ Por. Jucker R., Mathar R. (eds.): *Schooling for Sustainable Development in Europe. Concepts, Policies and Educational Experiences at the End of the UN Decade of Education for Sustainable Development*. Springer, 2015.

W paradygmacie sieciowym istotną cywilizacyjnie kwestią była ocena technologii (*technology assessment*), ryzyka, zagrożenia, bezpieczeństwa w wymiarze indywidualnym, społecznym i cywilizacyjno-kulturowym. Geneza naukowego dyskursu poświęconego szeroko pojmowanemu problemowi bezpieczeństwa utożsamiana jest z początkami nowego sposobu myślenia o przyszłości, z powstaniem koncepcji określanych wspólnie mianem rozwoju zrównoważonego, trwałego². Skierowanie uwagi opinii publicznej ku społecznym kosztom rozwoju złożonych systemów technologicznych w procesie reprodukcji porządku społecznego, zwłaszcza systemów politycznych i ekonomicznych, zapoczątkowało okres diametralnych zmian w globalnym sposobie myślenia o przyszłości³.

Kwestia oceny implikacji rozwoju technologicznego wpisuje się w nurt badań poświęconych zrównoważonemu rozwojowi. Nowe technologie informacyjno-komunikacyjne odegrały istotną rolę w procesie strukturacji nowej formacji społeczno-gospodarczej: społeczeństwa sieci. Szczegółowa geneza zbieżności problematyki tych dwóch perspektyw badawczych nie będzie przedmiotem tego artykułu. Autor podejmie w nim kwestie wyzwań związanych z aksjonormatywnymi przemianami zapoczątkowanymi rozwojem nowych technologii w społeczeństwie sieci, odnosząc je do zestawu wartości propagowanych w ramach koncepcji zrównoważonego rozwoju. W artykule przedstawione zostaną najważniejsze współczesne sposoby definiowania zrównoważonego rozwoju i społeczeństwa sieci. Autor odpowie na pytanie o rolę nowych technologii w procesie społecznego kreowania aksjologicznych narracji zrównoważonego rozwoju w społeczeństwie sieci.

2. Koncepcja zrównoważonego rozwoju

Zrównoważony rozwój (trwały rozwój) definiowany jest najczęściej w ramach dwóch nurtów myślenia na temat istoty *rozwoju*: koncepcji reformatorskiej i radykalnej. Pierwsza z nich charakteryzuje się wysokim stopniem spójności w sposobie formułowania określonych propozycji strategicznych, związanych z polityką zrównoważonego rozwoju, wpisujących się w instytucjonalne ramy zastanego porządku społeczno-ekonomicznego. Celem tej koncepcji jest dostarczenie adekwatnych narzędzi, służących rozwiązaniu odwiecznego konfliktu pomiędzy sferą gospodarczą (trwały wzrost) i środowiskiem naturalnym (jakość). Rozwój zrównoważony rozpatrywany jest jako: pojęcie, cel i ruch społeczny⁴. W ramach poszukiwań odpowiedzi na pytanie o sposób rozwiązania konfliktu pomiędzy trwałym wzrostem gospodarczym a kwestią środowiskową, zwolennicy tego podejścia odwołują się do doktryn *rynkowego ekologizmu* i *ekologicznej modernizacji*. Najbardziej popularna definicja

² Por. Douglas M.: *Purity and danger. An Analysis of Concept of Pollution and Taboo*. London 1966.

³ Por. Carson R.: *Silent Spring*. Houghton Mifflin, Boston 1962.

⁴ Por. Lyytimäki J., Antikainen R., Hokkanen J., Koskela S., Kurppa S., Känkänen R., Seppälä J.: *Developing Key Indicators of Green Growth*. *Sust. Dev.* May 25, 2017.

zrównoważonego rozwoju powstała w roku 1987 w Raporcie *Nasza Wspólna Przyszłość*, w którym opisywany jest on jako *taki rozwój, w którym potrzeby obecnego pokolenia mogą być zaspokojone bez umniejszania szans przyszłych pokoleń na ich zaspokojenie*. Definicja ta obejmuje szeroki zakres problemów, co nie pozostało bez wpływu na jej krytykę.

Szczegółową analizę literatury poświęconej różnym sposobom analizowania i definiowania kwestii związanych z rozwojem koncepcji odnaleźć można, m.in., w Raporcie *Nasza wspólna podróż: ku zrównoważonemu rozwojowi*, który został opracowany przez Radę Zrównoważonego Rozwoju Akademii Nauk Stanów Zjednoczonych⁵. Próby definiowania zrównoważonego rozwoju dokonywane były na podstawie poszukiwań odpowiedzi o jego kierunek i celowość⁶. Twórcy koncepcji proponowali także odwoływanie się do zestawu ilościowych wskaźników umożliwiających jego pomiar w konkretnych programach, projektach i strategiach rozwojowych na szczeblu międzynarodowym, krajowym, regionalnym i lokalnym. W dokumentach ONZ odnaleźć można odniesienia do około stu globalnych wskaźników sprawozdawczości, wraz z uzupełniającymi wskaźnikami krajowymi⁷. W wielu współczesnych opracowaniach widoczny jest powrót orientacji aksjologicznej w sposobie opisu strategii trwałego rozwoju. Naukowcy, politycy, przedstawiciele ruchów społecznych odwołują się do kategorii wartości stanowiących elementarną podstawę rozwoju cywilizacyjnego. Pojęcie wartości stosowane jest synonimicznie w stosunku do kategorii dobra. Wartości zrównoważonego rozwoju (wolność, równość, solidarność, tolerancja, szacunek dla natury i współodpowiedzialności) symbolizują cenne i godne pożądania stany/przedmioty/uczucia, będące przedmiotem wartościowego celu ludzkich dążeń⁸.

Idea trwałego rozwoju nie może zostać zrealizowana bez istotnych odwołań do praktyki życia społeczno-gospodarczego (ustalanie celów, tworzenie wskaźników, potwierdzanie wartości w działaniu), genezy ruchów społecznych i ich instytucjonalizacji, rozwoju nowych technologii, rozwoju naukowego⁹. W radykalnej myśli ekologicznej podkreślany jest przede wszystkim aspekt aksjologicznego uwikłania decyzji środowiskowych w wymiarze

⁵ Przyp. Autora: Wyszczególnione zostały w nim tematyczne sfery, w ramach których znajdują się odpowiedzi na pytania: co ma być zachowane (natura, systemy podtrzymywania życia i wspólnoty), co należy rozwijać (ludzie, gospodarka, społeczeństwo).

⁶ Przyp. Autora: Zestaw Celów Zrównoważonego Rozwoju do osiągnięcia w roku 2030 został przyjęty przez 193 państwa na szczycie ONZ w Nowym Jorku w 2015 r. i obejmuje 17 głównych obszarów tematycznych takich, jak: brak ubóstwa, zero głodu, zdrowie i dobre samopoczucie, edukacja na wysokim poziomie, równość płciowa, czysta woda, tania i czysta energia, przyzwoita praca i wzrost gospodarczy, przemysł, innowacje i infrastruktura, zmniejszanie nierówności, zrównoważone miasta i społeczności, odpowiedzialna konsumpcja i produkcja, działania na rzecz klimatu, życie pod wodą, życie na ziemi, pokój, sprawiedliwość i silne instytucje, partnerstwo dla celów zrównoważonego rozwoju.

⁷ Przyp. Autora: Trzy poziomy monitorowania: 1. Headline Indicators: 10 wskaźników wiodących monitorujących ogólne cele kluczowych wyzwań Strategii Zrównoważonego Rozwoju. 2. Operational indicators: 40 wskaźników dotyczących celów Operacyjnych. 3. Explanatory indicators: 80 wskaźników obrazujących działania będące uszczegółowieniem wskaźników wiodących. W skład zestawu wskaźników zrównoważonego rozwoju wchodzi wskaźniki kontekstowe (Contextual indicators).

⁸ Zestawienie wartości, które leżą u podstaw zrównoważonego rozwoju zawiera tzw. Deklaracja Milenijna.

⁹ Zrównoważony rozwój definiowany jest także w kategorii ruchu społecznego.

politycznym i ekonomicznym. Przedstawiciele m.in.: zielonej alternatywy dla rozwoju opartego na wzroście, ekosocjalizmu, ekoanarchizmu, głębokiej ekologii, ekofeminizmu, ekonomii cyrkularnej, kwestionują możliwość realizacji idei zrównoważonego rozwoju poprzez podjęcie technicznych i zarządczych interwencji.

Pole operacyjne pojęcia zrównoważonego rozwoju jest bardzo szerokie¹⁰. We wszystkich podejściach koncepcyjnych odnaleźć można próby wyznaczania ram kompromisów pomiędzy określonymi racjami społecznymi, ekonomicznymi i ekologicznymi. Perspektywa ta promuje nowe wartości, które mogą stać się osnową kompleksowej strategii re-konceptualizacji i de-konstrukcji globalnego myślenia o przyszłości współczesnej cywilizacji. Tym aksjologicznym przemianom towarzyszył rozwój wielu różnych wizji przyszłości. Jedną z najbardziej ciekawych jest sieciowy model rozwoju, w którego ramach dochodzi do specyficznego połączenia świata technicznego i społecznego, a jego efektem jest powstanie formacji społeczeństwa sieci. Relacje pomiędzy rozwojem techniki i społeczeństwa są także problemem podejmowanym w ramach strategii zrównoważonego rozwoju¹¹. Rozwój techniki wywołuje istotne cywilizacyjne zmiany o charakterze transformacyjnym w strukturach społecznych. Idee i wartości promowane w ramach koncepcji zrównoważonego rozwoju są przedmiotem namysłu podejmowanego przez badaczy społeczeństwa sieci. Etyka przyszłości musi uwzględniać implikacje rozwoju technicznego i jego wpływu na systemu społeczne w wymiarze aksjologicznym.

3. Społeczeństwo sieci – kontekst teoretyczny

W naukach społecznych nie stworzono spójnej metodologicznie koncepcji sieciowości¹². Większość badaczy przyjmuje założenie o paradygmatycznej zmianie, w efekcie której proces usieciowienia społeczeństwa i gospodarki osiągnął historyczne apogeum. Uzależnienie systemów społecznych od technicznych, spowodowane rozwojem technologii informacyjno-komunikacyjnych i strukturyzacją specyficzną zapośredniczonej wirtualnie rzeczywistości społecznej, zainicjowało szereg zmian społeczno-ekonomicznych¹³. Jedną z najistotniejszych

¹⁰ Por. Zacher L.W.: W poszukiwaniu nowych wzorców rozwoju, [w:] Partycki S. (red.): *Teorie kryzysu*. Wydawnictwo KUL, Lublin 2013; Zacher L.W.: *Technology, Society and Sustainability. Selected Concepts, Issues and Cases*. Springer, 2017.

¹¹ Por. Anagnostopoulou D.: *The Digital Agenda of the European Union and the Digital Policies of the USA*, [in:] Zacher L.W. (ed.): *Technology, Society and Sustainability. Selected Concepts, Issues and Cases*. Springer, 2017, p. 49-80.

¹² Castells M.: *Społeczeństwo sieci*. PWN, Warszawa 2010.

¹³ Por. Bard A., Soderqvist J.: *Netokracja. Nowa elita władzy i życie po kapitalizmie*. Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2006.

z nich jest powstanie nowej formacji społecznej: społeczeństwa sieci¹⁴. Pojęcie to charakteryzuje się wysokim stopniem dyskursywności i odnosi się do społeczeństw wykazujących dwie zasadnicze cechy:

- **zdolność do reprodukcji i instytucjonalizacji sieci** (rozwój technologiczny spotęgował naturalny *proces sieciowania*, intensyfikacji połączeń, relacji, zależności);
- **technologiczne zapośredniczenie i uzależnienie**, w niespotykanym dotąd stopniu, od działania nowych, *sieciotwórczych* technologii, mających związek z produkcją oraz przetwarzaniem informacji i wiedzy.

Społeczeństwo sieci przestaje być definiowane w kategoriach substancjalnych. Na pierwszym planie analizy znajduje się technicznie zapośredniczona relacyjność. Nowe technologie stają się platformą dla tworzenia nowych systemów technicznych, układów sieciowych, które wykazują duże jakościowe różnice w stosunku do dawnych rozwiązań technicznych¹⁵. Oddziałują one na zmianę społecznego sposobu doświadczania przestrzeni i czasu (czasowo-przestrzenna kompresja), geografii (deteritorializacja), decentralizacji i kontroli oraz interaktywności. Społeczeństwo sieci jest oparte na transferze informacji. Etycznym fundamentem informacjonalizmu jest kultura twórczej destrukcji. Reguły społeczne podporządkowane są w nim regułom technologicznym¹⁶. Największą wartością i źródłem wartości jest sama *sieć* i jej cechy. W społeczeństwie sieci widoczna jest intensyfikacja i maksymalizacja procesu produkcji i dystrybucji informacji w najważniejszych obszarach społeczno-gospodarczej aktywności (nauce opartej na racjonalności, gospodarce informacji, rynku pracy opartemu na wiedzy, kulturze zdominowanej przez produkty medialne). Społeczeństwo sieci jest: otwarte, innowacyjne, zanika w nim tradycyjnie rozumiana przyczynowość i ciągłość, pojawia się losowa infosfera.

Techniczne zapośredniczenie systemów społecznych oddziałuje na szereg transformacji o charakterze aksjologicznym. Proces usieciowienia wpływa na systemy normatywne w wymiarze powiązań, relacji pomiędzy zbiorowymi aktorami społecznymi. Uniwersalne wartości, standardy moralne podlegają procesowi *technicznie zapośredniczonej rekonceptualizacji*. W społeczeństwie sieci propagowana jest idea wolności wyboru zestawu wartości i zasad moralnych. W dyskursie tym widoczny jest powrót do kategorii podmiotowości. Społeczna konstrukcja aksjologicznej narracji (dobro wspólne, wartości: innowacyjności, wolności) legitymizuje normatywny porządek społeczny. Idea

¹⁴ Por. Castells M.: *Aftermath: the cultures of the economic crisis*. Oxford University Press, Oxford 2012; Castells M.: *Networks of Outrage and Hope. Social Movements in the Internet Age*. Polity Press, Cambridge, MA, 2012.

¹⁵ Por. Barney D.: *Społeczeństwo sieci*. Wydawnictwo Sic, Warszawa 2008; Betlej A.: *Cyfryzacja sieciowego społeczeństwa: perspektywy i skutki*, [w:] Zacher L.W. (red.): *Nasza cyfrowa przyszłość. Nadzieje, ryzyka, znaki zapytania*. Komitet Prognoz „Polska 2000 plus” przy Prezydium PAN, Warszawa 2013, s. 143-169.

¹⁶ Zacher L.W.: *Technologization of Man and Marketization of His Activities and Culture of the Future*, [in:] Zacher L.W. (ed.): *Technology, Society and Sustainability. Selected Concepts, Issues and Cases*. Springer, 2017, p. 27-48.

niepohamowanego rozwoju sieci, jej maksymalizacji i multiplikacji, pełni funkcję imperatywu w technologicznie zapośredniczonym społeczeństwie.

W społeczeństwie sieci kształtowane są wielowymiarowe i nieprzejrzyste relacje siły. Ważnymi aktorami społecznymi są nowe ruchy społeczne, które oddziałują w dużym stopniu na proces przekształcania wartości i instytucji społecznych. Zaprogramowane technicznie sieci wywołują zmiany w zastanej strukturze społecznej. Technicznie zapośredniczone sieci społeczne, gospodarcze, polityczne są wytwarzane (strukturalizacja) na bazie określonych wartości i zakorzenione w konkretnych układach kulturowych. Sieciowe pola władzy i kontroli skoncentrowane są wokół wartości, których źródłem jest sieć. Zestawy wartości, reguł społecznych, stylów życia związanych z ideą zrównoważonego rozwoju zajmują wysoką pozycję w strukturze wartości promowanych w społeczeństwie sieci. Badacze rozwoju społeczno-gospodarczego, dokonującego się pod wpływem rozwoju technologii informacyjno-komunikacyjnych i powstania nowej formacji społecznej, kierują jednak uwagę ku kwestiom rynkowego, a także politycznego uwikłania społecznie wytworzonego porządku aksjonormatywnego w *technologicznym społeczeństwie*.

4. Wartości – technika: wyzwania

Rozwój techniki, nowych technologii i wartości dokonuje się współcześnie w ramach systemowych i sieciowych. Wartości techniczne i związane z nimi reguły technologiczne wytwarzane są w alternatywnych względem społecznych układach. Struktury te oddziałują na siebie wzajemnie. Kierunkowość tychże oddziaływań i wymiana wartości mają charakter asymetryczny. Systemy techniczne wydają się mieć dużo większy wpływ na wartości społeczne. Gwałtowny rozwój rynku technologicznego i pogłębianie się procesu usieciowienia w wymiarze globalnym niesie szereg praktycznych implikacji, warunkujących o przyszłości koncepcji zrównoważonego rozwoju. W efekcie tychże przemian powstają nowe obszary ryzyka społecznego opartego na technice (*technology-driven*)¹⁷. Wzrastający stopień informatyzacji życia społecznego i usztuczniania otoczenia w społeczeństwie sieci prowadzą do teoretycznych poszukiwań remediów na nieprzewidziane konsekwencje technicznej kontekstualizacji narracji o przyszłości współczesnej cywilizacji.

W społeczeństwie sieci technika i technologia definiowane są w kategoriach wielopoziomowego systemu powiązanego interaktywnie z systemem społecznym. Racjonalność techniczna jest przeciwstawiana racjonalności społecznej. Wartości techniczne cechują się wysokim stopniem kontekstualności, płynności, dynamiki, performatywności i progresyw-

¹⁷ Por. Wichaisri S., Sopadang A.: Trends and Future Directions in Sustainable Development. "Sustainable Development", May 2017.

ności w porównaniu do uniwersalizujących i normatywnych wartości społecznych¹⁸. Techniczny sposób myślenia, związany z rozwojem określonych urządzeń technicznych (telefon komórkowy, laptop, tablet), spotyka się ze społeczną akceptacją wśród określonych kategorii ich użytkowników. Wartości techniczne mają charakter totalizujący, implikują radykalne jakościowe przemiany (w biologiczności człowieka, w sposobie życia, pracy, prowadzenia biznesu, rozwoju nauki, charakterze środowiska naturalnego)¹⁹. Segmentacja rynku nowych technologii dokonywana jest na podstawie określonych zestawów wartości. Społeczeństwo sieci charakteryzuje się wysokim stopniem przesylenia moralnego. Alternatywne porządki aksjologiczne koegzystują w technologicznie zapośredniczonym społeczeństwie, w którym moralność jest mocno powiązana z procesem społecznej konstrukcji różnych narracji rzeczywistości społecznej. Kultura technologii sieciowych ulega powszechnej globalizacji, opierając się na promocji wartości akceptowanych w ramach różnych kultur, religii.

Wartości społeczne nie podlegają prostym zmianom w krótkofalowej perspektywie czasu. Stopień złożoności i zróżnicowania współczesnego świata społecznego powoduje, że ich uniwersalny charakter ma mniejszą moc sprawczą w stosunku do świata techniki. Odziaływanie wartości społecznych na techniczne ma bardzo ograniczony charakter. Systemy społeczne nie są źródłem istotnych cywilizacyjnych przemian związanych z propagowaniem nowych wzorów konsumpcyjnych, ideologii, scenariuszy przyszłości, stylów życia. Najbardziej istotne cywilizacyjne przemiany są napędzane rozwojem wartości technicznych w społeczeństwie sieci. Zagrożeniem dla trwałego rozwoju jest aksjologiczne połączenie systemu technicznego i ekonomicznego w ramach idei maksymalizacji rozwoju, zysków, korzyści. Wartości moralne, dobro wspólne nie są celem tak pojmowanego rozwoju.

Wyzwania koncepcji zrównoważonego rozwoju w społeczeństwie sieci związane są przede wszystkim z utrzymaniem wysokiej pozycji wartości humanistycznych i społecznych (moralność, przewyższanie nowych obszarów społecznie wytworzonego ryzyka, związanego z rozwojem skomplikowanych systemów technicznych i dominacją reguł technologicznych w życiu społecznym, nieingerowanie w naturę, ochrona środowiska naturalnego, zdrowie, dobro wspólne, dobre życie), zestawianych z wartościami poznawczymi (badania, nauka) i wartościami ekonomicznymi (produkcja bogactwa, nowe modele prowadzenia biznesu, ideologia maksymalizacji, konsumeryzm, konkurencyjność, zyski, pieniądz).

W dyskursie sieciowym akcentowana jest potrzeba zmiany polityki i sposobu myślenia o przyszłości, przyszłych pokoleniach, dobrobycie, niedostatku, tolerancji, wolności, prawie dostępu, władzy, kontroli, sankcjom, interesie publicznym. Wyzwaniem związanym z propagowaniem idei i wartości zrównoważonego rozwoju w społeczeństwie sieci, jest

¹⁸ Por. Zacher L.W.: Technika – wartości – trwały rozwój (Refleksja o zmieniających się relacjach, znaczeniach i praktykach społecznych. „Transformacje” Pismo interdyscyplinarne, nr 1-2(88-89), 2016, s. 154-171).

¹⁹ Por. Rąb Ł.: Problem wolności a idea zrównoważonego rozwoju. „Transformacje”. Pismo interdyscyplinarne, nr 1-2(88-89), 2016, s. 172-186.

zmiana podejścia do oceny technologii, które traktowane są jako narzędzia osiągnięcia zysku, przewagi konkurencyjnej i cywilizacyjnej dominacji. Następstwem tego sposobu myślenia było powstanie nowych obszarów wykluczenia społecznego (wykluczenie cyfrowe, podział cyfrowy), denaturalizacja otoczenia społecznego (cyfrowe odpady, cyfrowy darwinizm, naiwny konsumpcjonizm), relatywizacja standardów moralnych i dominacja reguł technologicznych w życiu społecznym (deklaracyjny charakter wartości społecznych).

5. Zakończenie

Koncepcja zrównoważonego rozwoju wydaje się nabierać szczególnego znaczenia i mocy sprawczej we współczesnym społeczeństwie, polityce, gospodarce w wymiarze globalnym. Pomimo proponowanych strategii naprawczych, których celem miało być osiągnięcie trwałego rozwoju współczesnej i przyszłej cywilizacji społecznej, nie udało się osiągnąć zadowalającego kompromisu pomiędzy trwałym wzrostem gospodarczym a jakością życia, utożsamianą z zestawem określonych wartości uniwersalnych. W artykule przedstawiona została koncepcja zrównoważonego rozwoju, różne sposoby jego definiowania uwzględniające istotną społecznie sferę odwołań do kategorii wartości.

Ten sposób analizy zestawiony został z koncepcją społeczeństwa sieci, w której podejmowane są kwestie rozwoju technicznego, systemów wartości i reguł technologicznych. Widoczny konflikt na poziomie wartości, łączonych z tymi dwoma perspektywami rozwojowymi, jest możliwy do przewyciężenia. W tekście zaprezentowano główne wyzwania zrównoważonego rozwoju w społeczeństwie sieci, będące efektem postępującej dominacji wartości technicznych nad społecznymi. Koniecznym zadaniem wydaje się przewyciężenie asymetrycznej relacji na linii wymiany pomiędzy techniką a wartościami społecznymi.

Zmiana sposobu myślenia o przyszłości jest możliwa w społeczeństwie sieci, dzięki popularyzacji wartości zrównoważonego rozwoju. Nowe technologie mogą stać się narzędziem rekonceptualizacji pewnych kluczowych pojęć związanych z kategorią rozwoju. W społeczeństwie sieci, otwartym i innowacyjnym, efekty sieciowe, sieciowanie społeczne mogą stać się efektywnymi procesami wymiany i promocji istotnych cywilizacyjnie wartości.

Bibliografia

1. Anagnostopoulou D.: The Digital Agenda of the European Union and the Digital Policies of the USA, [in:] Zacher L.W. (ed.): Technology, Society and Sustainability. Selected Concepts, Issues and Cases. Springer, 2017.
2. Bard A., Soderqvist J.: Netokracja. Nowa elita władzy i życie po kapitalizmie. Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2006.
3. Barney D.: Społeczeństwo sieci. Wydawnictwo Sic, Warszawa 2008.
4. Betlej A.: Cyfryzacja sieciowego społeczeństwa: perspektywy i skutki, [w:] Zacher L.W. (red.): Nasza cyfrowa przyszłość. Nadzieje, ryzyka, znaki zapytania. Komitet Prognoz „Polska 2000 plus” przy Prezydium PAN, Warszawa 2013.
5. Carson R.: Silent Spring. Houghton Mifflin, Boston 1962.
6. Castells M.: Aftermath: the cultures of the economic crisis. Oxford University Press, Oxford, UK 2012.
7. Castells M.: Networks of Outrage and Hope. Social Movements in the Internet Age. Polity Press, Cambridge, MA 2012.
8. Castells M.: Społeczeństwo sieci. PWN, Warszawa 2010.
9. Douglas M.: Purity and danger. An Analysis of Concept of Pollution and Taboo. London 1966.
10. Jucker R., Mathar R. (eds): Schooling for Sustainable Development in Europe. Concepts, Policies and Educational Experiences at the End of the UN Decade of Education for Sustainable Development. Springer, 2015.
11. Lyytimäki J., Antikainen R., Hokkanen J., Koskela S., Kurppa S., Känkänen R., Seppälä J.: Developing Key Indicators of Green Growth. “Sust. Dev.”, May 25, 2017.
12. Rąb Ł.: Problem wolności a idea zrównoważonego rozwoju. “Transformacje”. Pismo interdyscyplinarne, nr 1-2(88-89), 2016.
13. Wichaisri S., Sopadang A.: Trends and Future Directions in Sustainable Development. „Sustainable Development”, May 2017.
14. Zacher L.W.: Technika – wartości – trwały rozwój (Refleksja o zmieniających się relacjach, znaczeniach i praktykach społecznych). „Transformacje”. Pismo interdyscyplinarne.
15. Zacher L.W.: Technologization of Man and Marketization of His Activities and Culture of the Future, [in:] Zacher L.W. (ed.): Technology, Society and Sustainability. Selected Concepts, Issues and Cases. Springer, 2017.
16. Zacher L.W.: Technology, Society and Sustainability. Selected Concepts, Issues and Cases. Springer, 2017.
17. Zacher L.W.: W poszukiwaniu nowych wzorców rozwoju, [w:] Partycki S. (red.): Teorie kryzysu. Wydawnictwo KUL, Lublin 2013.